

ÇOCUK HAKLARI VE TURİZM

Profesör Neil CARR

University of Otago

E-mail: neil.carr@otago.ac.nz

Sessiz Çocuk Figürü

Tarihsel olarak, çocuklar yetişkin olandan "daha az" olarak tanımlanmıştır. Dikkatli bir rehberlik ve sabırla, yetişkin olmaya daha zamanı olan bir varlık olarak görülmektedir. Bu şekilde çocukluk çocuğun sadece fiziksel büyümesinin bir dönemi olarak değil bilişsel ve duygusal gelişiminin de bir dönemi olarak görülmektedir. Sırayla, bu büyüme *dönüşme* kavramına; çocukluktan gelişmekte olan bir yetişkine dönüşmüştür. Bu şekilde, çocuk olmak yetişkin olma sürecinde ikinci sırada yer almaya zorlanmıştır. Şöyle bir tanımlama yapılmıştır: Bir çocuk mutlaka büyümelidir, her anlamda bir yetişkin olması için henüz yetişkin olmamış olarak tanımlanmasına izin verilmiştir.

Bu tanım çocuklar üzerinde güç kuran yetişkin toplum tarafından çocuklara dayatılan bir tanımlamadır. Bu şekilde çocuk kavramı, aktif sosyal ajanlar yerine pasif sosyal nesnelere olarak yapılandırılmış ve güçlendirilmiştir, yetişkinler aktif sosyal ajandır ya da toplumun bize söylediği budur.

Yetişkin toplumu çocukluğu bir oluş dönemi, çocukları pasif nesnelere olarak ayrıca çocukların yetişkin kurallarından biber ve özgür olduğu masumiyet dönemi olarak tanımlama niyetinde ve istegindedir. Bu şekilde, yetişkin toplumda, kaybolan çocukluğa karşı nostaljik bir özlem duyulması günlük sorumluluklardan ve zorluklardan kaçma şeklinde sonuçlanmaktadır. Bu kavrama dayalı olarak çocukluğu korumak isteyen yetişkinlerin çocuklar gibi yaşayanlar olduğu görülebilir.

Yetişkin ve Ailelerin Sorumlulukları

Çocuk ve çocukluğun tanımını takip ederek, çocuk kavramı yetişkinlerin sorumluluğu olarak yapılandırılmıştır. Bu sorumluluklar pozitif bakış açısıyla yetişkinlerin çocukların yaşamındaki koruyucu ve geliştirici roller olarak görülebilir. Bu koruma, çocuk ve çocukluğu kapsamaktadır. Yetişkin toplumun sorumluluğu, birden fazla kaynaktan artan baskıyla karşılaşmalar da çocukluğun bir masumiyet dönemi olarak kalmasını sağlamaktır. Dahası çocukları fiziksel ve duygusal zararların bütün türlerinden korumayı da araştırmaktır. Aynı zamanda resmi ve resmi olmayan mekanizmalarıyla toplum, çocukları kendi imajları doğrultusunda yetişkinliğe geçtiklerinde toplumun faydalı ve işlevsel bireyleri olmalarından emin olarak yetiştirmenin yollarını aramaktadır.

Bu bağlamda ebeveynlik ve iyi ebeveynlik kavramları geliştirilmiştir. Her ikisi de sosyal yapılar olmakla beraber iyi ebeveynlik sorumlu yetişkin toplumun çocuklar ve çocuklukla ilgili bakışlarıyla ilişkili bütün değerleri içermektedir. Bütün sosyal yapılarda olduğu gibi bütün ebeveynler toplum tarafından açıkça veya gizli bir şekilde, istekli olma ve onlara uyma konusunda baskı altındadır Bireysel olarak ebeveynlerin yaptığı gibi, onlar da iyi ebeveyn olma kavramını sürekli bir döngüde güçlendirmektedir.

Farklı bir mercekten bakıldığında, yetişkin merkezli çocuk, çocukluk ve iyi ebeveyn olma tanımlamalarının, çocuğun özgürlüğüne şekil verdiği görülebilir. Çocuklar pasif sosyal nesnelere olsaydı nesne özgürlük gerektirmediği ve böyle bir şeyi kullanmayacağı için bu bir sorun olmazdı. Ancak çocuklar bilinçli bireylerse bu o zaman önemli bir sorun olabilir. Çocukların özgürlüğünün çalınması ve yerine önceden belirlenmiş gelişim yollarının yetişkinler tarafından zorlanması, onları kendilerine özgü olmaktan alıkoymaktadır.

Özgürlük, Hak ve Refah

Günümüzde çocukların bir araba, ev veya bitki gibi bir nesne olmadığı açıktır. Tam tersi, çocuklar özgür düşünce ve hareket kabiliyetine sahip duygusal varlıktır. Düşünce süreçleri ve bunla ilişkili hareketleri yetişkinlerden farklı olsa da bu onların değerini veya önemini düşürmemektedir. Çocukları duygusal, sosyal yönden aktif bireyler olarak kabul edersek o zaman onların belirli refah, huzur ihtiyaçlarını ve bunlara ilişkin hakları olduğunu da kabul etmeliyiz.

Günümüzde çocuk haklarının kavramsallaşmasında koruma, gelişim ve özgürlük yer almakla birlikte, bu hakların çoğunun yetişkin merkezli bir bakış açısıyla yazıldığını kabul etmeliyiz. Başka bir ifadeyle, yetişkinler çocukları hassas ve çocukluğu da toplumun tam olarak aktif bir yetişkin bireyi olma aşaması olarak yapılandırmıştır. Bundan sonra, yetişkinler çocuk haklarında bu çocuk ve çocukluk tanımlarını güçlendirmişlerdir. Bu hakları korumak için yasalar koyarak meşru hale getirilmiştir. Yine de bu iyi niyetli haklar ve bunlarla ilişkili hareketler yetişkin-merkezli olmalarından dolayı tartışmalı bir şekilde sınırlıdır ve çocukların refah ihtiyaçlarının neler olduğuna dair onların sesini duyurmalarına imkân vermemektedir.

Bütün çocuk hakları içerisinde "özgürlük" özellikle turizmle ilgili nispi olarak önemli ve çekişmeli bir konudur. Tüm turizm deneyimi günlük hayattan, dünyevi işlerden ve kontrolden kaçış üzerinedir. Bu şekilde turizm, boş zaman ve özellikle çocuklar için önemli olan oyun kavramlarıyla ilişkilendirilmiştir. Turizm, boş zaman ve oyun özgürlüğünü ortak bir yapı taşı olarak paylaşmıştır. Bu özgürlük, aşırı lüks değil kişisel gelişim için hayati bir etken olarak görülmektedir. Bu yine de problemlidir çünkü insanların hala sosyal hayvan olduğu gerçeğinin içinde yer almaktadır. Sonuç olarak, bireyin özgürlüğü sosyal olarak sınırlandırılmış, yapılandırılmış ve kontrol altına alınmıştır. Çocukların turizm deneyimlerini şekillendiren bunun ne dereceye kadar ve nasıl olduğudur.

Turizm Sektörünün Çocuk Hakları Yorumu

Turizmle tanışan çocuklar bunu çeşitli konumlarda yapmaktadır. Bazı durumlarda müşterilere yakın sosyal ajanlar olarak, bazılarında da ebeveynleri /bakıcıları tarafından sahiplenilmiş nesnelere davranılmaktadır. Turizmde çalışanlar olarak da (isteyerek veya istemeyerek) bir rolleri olabilir veya gidilen yerin yerel toplumunun üyesi de olabilir.

Turizmin tüketim tarafıyla ilişkili olarak sektör, genelde toplumla aynı doğrultuda, öncelikle yetişkin-tanımlı koruma ve çocuk-odaklı özgürlüğün gelişimi suçlu bulunmaktadır. Genelde çocuk istismarı ve yetişkin merkezli özellikle yetişkinlerin refah ihtiyaçlarının tanımlamaları suçlu bulunmaktadır. Benzer şekilde, sektör toplumun iyi ebeveyn tanımlamalarını da kendi çıkarı için kullanmaktadır. Bu noktalara sonraki bölümde değinilecektir.

Turizmin üretim tarafıyla ilişkili olarak da, sektör çocukları çıkarı için kullanma geçmişine sahiptir. Bu sefer, çocuğa faydalarının maskelenerek çocukların ihtiyaç ve haklarının sömürülmesi şeklinde değildir. Tam tersi bu hak ve ihtiyaçlar kar maksimizasyonu için basitçe göz ardı edilmektedir. Bu istismar sosyal olarak onaylanmamakta ve bu nedenle bir nevi karanlıkta kalmıştır. Burada çocuk işçi ve çocuk seks turizminin çocukların korumasızlığı, çocuğun huzur veya mutluluğuyla ilgilenmeksizin yetişkinlerin faydasına kullanıldığını görmekteyiz.

Çocuğun Tatil Tecrübesine Fazla Değer Vermek

Aile tatili deneyimi, turizm sektörü tarafından iyi ebeveyn olmanın en üst noktası olarak ele alınmıştır. Disneyland ve Mickey Mouse'ın vadettikleri iyi ebeveyn olma kavramını sektörün nasıl sömürdüğüne dair en önemli örneklerdir: Çocuklarıyla beraber vakit geçiren ve onlara özel anlar ve deneyimler veren onlarla sonsuza dek kalan ve onları topluma kazandırmaya yardım eden sorumlu yetişkinler iyi ebeveynlerdir. Bu da, aile tatilinin gerçekte kimin için olduğu gibi mantıklı sorulara yol açmaktadır.

Turizm sektörü ayrıca çocukların gelişimsel ihtiyaçları ve yetişkinler tarafından korumasız olarak kavramsallaştırılması üzerine odaklanan toplumsal çağrıya cevap vermektedir. Sonuç olarak şimdilerde turizm deneyimiyle eğitimlerine güvenli bir şekilde devam etmeleri için (en geniş anlamda) yardım arayışında olan çocuklara (veya ailelerine) gereğinden fazla deneyim sunulmaktadır. Yaz kampı deneyimi bunun en temel örneğidir. Sadece, yetişkin olarak gelecekteki başarısı için gerekli olan kişisel becerileri geliştirmelerine olanak veren bir şeyin satılması değildir. Aynı zamanda bu gelişimin güvenli ve kontrol altında bir çevrede olacağı vurgulanmaktadır.

Bu yapılanmış deneyimlerin karşısında yer alan kavram, çocukların gelişiminin en iyi, özgür ve şekil verilmemiş bir içerikle yapılmasıdır. Dolayısıyla, ebeveynler ve daha geniş olarak yetişkin toplum, çocukları sağlıklı ve üretken şekilde yetiştirmek isterlerse yapabilecekleri en iyi şey yoldan çekilmek ve çocukların çocuk olmasına izin vermektir. Bu, eğlence ürünleri tüketmeyi gerektirmez sadece boş zaman ve bu zaman diliminde istediklerini yapabilmelerini gerektirir.

Yetişkinlerin Çocuklar için Yükümlülükleri

Toplumda, yetişkinler çocuklara göre güç sahibi konumundadır. Bu hem sert hem yumuşak güç, yetişkin tanımlı ve denetlenen yasaları kapsamaktadır. Bu arka plana karşı olarak çocuk haklarının tanınması ve bunların ulusal ve küresel standartlarla paylaşılması yer almıştır. Sonuç olarak daha önce bahsi geçtiği gibi bu haklar yetişkin merkezli haklardır. Bunun içinde bir çelişki vardır: bu hakların içinde çocukların aktif sosyal ajanlar olarak tanınması varken bu ajanlık çocukların kendi haklarını tanımlamasına ve refah ihtiyaçlarına izin verilmeyerek inkâr edilmektedir.

Sadece çocuk haklarının ve refah ihtiyaçlarının tanımlanmasının yeterli olmadığı ileri sürülebilir. Daha ziyade, yetişkinler güçlerini kullanma yükümlülüğüne sahiptir ve bilinçli olarak kullanmamaları çocukların kendi özgürlük tanımlamalarını kurmalarına ve refah ihtiyaçlarını yasallaştırmalarına bir şekilde yardımcı olmaktadır. Bu şekilde, yetişkinlerin en önemli yükümlülüğünün çocukları özgür bırakmak olduğu söylenebilir- yapmak istedikleri şeyde başarılı olsalar veya başarılı olmasalar da ve hatta yetişkinlere anlamsız, değersiz gelse de veya yapmak istedikleri şey hiçbir şey olsa bile.

Toplumdaki bütün özgürlüklerde olduğu gibi hala güvenli alanlara ihtiyaç vardır. Başarısızlıktan çok şey öğrenebileceği halde, başarısızlığın faydaları olası zararlarını önlemek adına yetişkinler tarafından engellenmesi ağır basmaktadır. Benzer şekilde, yetişkinler çocukları sayısız şekilde suistimallerden koruma yükümlülüğüne sahiptir.

Turizm Sektörü Ne Yapabilir?

Turizm sektörü yetişkin yapılanmasıdır; yetişkinler tarafından yaratılmıştır ve yine yetişkinler tarafından devam ettirilmektedir. Çocuklar turist nüfusu içinde önemli bir yere sahipken sonuç itibarıyla bunun ödemesini yapan yetişkinlerdir. Bu şekilde turizm sektörü, diğer birçok sektörde olduğu gibi iki çeşit tüketici tipiyle uğraşmak zorunda olmak gibi kavramsal bir sorunla karşılaşmaktadır. Birinin ücreti öderken (ebeveynler vb.) diğerlerinin ödemesi (çocuklar). Ayrıca çocuğun istek ve ihtiyaçları aileler ve çocuklar arasında her zaman benzer değildir. Bu da sektörü ikileme düşürmektedir; kime önem verilmeli? Geleneksel olarak sektör parayı takip ederken, finansal veya ahlaki olarak en iyi yolun bu olmadığı artan şekilde kabul görmüştür. Ahlaki boyutuna zaten değinilmiştir. Finansal yönü de ailelerin isteklerinin baskılanması bu istekler çocukların olmasa bile, çocukların mutlu olmasına neden olmadığının kabul edilmesiyle ilişkilidir. Sonucu, bütün aile için stresli ve negatif deneyimler yaşamak olabilir. Başarılı bir turizm sektörünün sağlaması gerekenler bu tür deneyimler değildir.

Sonuç olarak, turizm sektörü öncelikle çocukların refahını yetişkin-tanımlı çocuk haklarının üzerinde tutan aktif sosyal ajan kavramını benimsemelidir. Çocukların bugünkü refahı için ve bugünün çocukları yarının yetişkini olduğundan toplum sağlığı için de böyle yapmak sosyal bir sorumluluktur. Kendi ekonomik devamı için de böyle yapmaya ihtiyacı vardır. Çocuklara, ihtiyaçları olan şeyleri dayatmak yerine, isteklerini karşılayan pozitif deneyimler

yaşatmak mutlu aile deneyimlerine ve onların gelecekteki potansiyel müşteriler olmalarına sağlayacaktır. Bu nedenle sektör, çocukları dinleme ve onların isteklerini karşılamada daha iyi olmalıdır.

Yine de, turizmin çocukları dinleme ve bunu sağlama yeteneği, toplumun yetişkin doğası ve yetişkinlerin çocukların hayatını koruma ve yapılandırma takıntıları nedeniyle engellenmektedir. Sonuç olarak, turizm sektörü sadece kısa dönemli ekonomik kazanç sağlamak için satın alma yerine, bu konudaki fikrinsel yapılanmayı değiştirmede bir rol oynamalıdır. Toplumun bir temsili olan turizm, bunu tek başına yapamaz. Fakat sosyal değerleri değiştirmede ve bu süreçte çocukların ve genel olarak toplumun refahını iyileştirmede bir potansiyeli vardır.

Bütün bunlar turizm sektörünün tek yükümlülüğünün çocuğun özgürlüğünü sağlamak olduğu anlamına mı gelmektedir? Hayır, bütün mesele bu değildir. Bilakis, genelde toplum gibi sektörde de çocuğa bu özgürlüğün sağlanması aynı zamanda çocuğu tehlikeden koruma yükümlülüğünü yerine getirmek oldukça zordur. Bu birbirine rakip iki değer çocukların refahı için (çocuklar ve gelecek yetişkinler) dengelenmesi gereklidir. Bu denge çocuklar tüketici, yerel halk ve turizm çalışanları olarak ele alınıp kurulmalıdır.